

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 4Cdo/198/2019
Identifikačné číslo spisu: 6417208961
Dátum vydania rozhodnutia: 29.04.2020
Meno a priezvisko: JUDr. Milan Lalík
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2020:6417208961.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcov 1/ M., bývajúceho v S., a 2/ K., rod. I., bývajúcej v M., zastúpených JUDr. Rudolfom Fajbikom, advokátom v Banskej Štiavnici, Dobšinského 14 proti žalovanej M., bývajúcej v S., zastúpenej JUDr. Samuelom Baránikom, advokátom v Bratislave, Podjavorinskej 7, o uloženie povinnosti uzavrieť kúpnu zmluvu, vedenom na Okresnom súde Žiar nad Hronom pod sp. zn. 5C/39/2007, o dovolaní žalobcov proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici z 13. decembra 2018, sp. zn. 11Co/161/2018, v spojení s jeho opravným uznesením z 20. februára 2019, sp. zn. 11Co/161/2018, takto

rozhodol:

Rozsudok krajského súdu z r u š u j e a vec mu vracia na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

I. Skutkové okolnosti prípadu a obsah rozhodnutí okresného a krajského súdu

1.1. Žalobcovia sa žalobou podanou na Okresný súd Žiar nad Hronom dňa 28. júla 2017 domáhali ako kupujúci voči pôvodným žalovaným ako nadobúdateľom spoluvlastníckeho podielu 3/8 na parcele č. XX, zapísanej na LV č. XXX - záhrada o výmere 959 m² v kat. úz. D., obce M., nahradiť ich prejav vôle ako predávajúcich uvedeného spoluvlastníckeho podielu za kúpnu cenu 2 eurá v dôsledku toho, že bolo porušené ich predkupné právo v zmysle ustanovenia § 140 Občianskeho zákonníka.

1.2. Na námietku žalovaných žalobcovia podaním doručeným okresnému súdu dňa 23. októbra 2017 žalobný návrh upravili tak, že žalovaní sú povinní ponúknuť žalobcom uzavretie kúpnej zmluvy, v zmysle ktorej im odpredajú nadobudnutý spoluvlastnícky podiel na predmetnej parcele č. 34, ktorého vklad bol povolený do katastra nehnuteľností na základe kúpnej zmluvy z 24. augusta 2014 dňa 18. septembra 2014.

2. Žalovaní vo vyjadreniach a svojich prednesoch pred okresným súdom navrhovali žalobu zamietnuť jednak z dôvodu, že v čase nadobudnutia spoluvlastníckeho podielu od predávajúcich spoluvlastníkov žalobca 1/ ešte nebol spoluvlastníkom predmetnej parcely a jednak z dôvodu premlčania predkupného práva, ktorého sa riadnou formou domáhali až zmenenou žalobou z 23. októbra 2017, teda po uplynutí trojročnej premlčacej lehoty, počítanej

najneskôr od 18. septembra 2014, kedy sporný podiel bol vlastnícky prevedený na iné osoby.

3.1. Okresný súd Žiar nad Hronom rozsudkom z 22. januára 2018, č. k. 5C/39/2017-59 žalobe vyhovel a žalovaným vyslovil povinnosť ponúknuť žalobcom uzavretie kúpnej zmluvy, na základe ktorej prevedú na žalobcu 1/ spoluvlastnícky podiel v rozsahu 3/56 a na žalobkyňu 2/ podiel v rozsahu 18/56 na parcele č. XX nachádzajúcej sa v kat. úz. D., za kúpnu cenu 2 eurá.

3.2. Vychádzal zo zistenia, že žalovaní získali predmetný spoluvlastnícky podiel v rozsahu 3/8 na parcele č. XX s opomenutím predkupného práva oprávnených žalobcov podľa ustanovenia § 140 Občianskeho zákonníka; ak bolo predkupné právo podielového spoluvlastníka porušené, môže sa tento žalobou domáhať, aby súd uložil nadobúdateľovi podielu na veci (parcele) povinnosť uzavrieť so žalobcami zmluvu o prevode podielu za rovnakých podmienok, za ktorých žalovaní podiel nadobudli (§ 229 C. s. p.).

3.3. K námietke premlčania práva zo strany žalovaných okresný súd uviedol, že vyjadrenie žalobcov z 23. októbra 2017 nepovažoval za zmenu žalobného návrhu, len za spresnenie, a preto pokiaľ žalobu podali 28. júla 2017, urobili tak včas v trojročnej premlčacej lehote, počítanej od 18. septembra 2014, kedy sporný podiel nadobudli právni predchodcovia žalovanej.

3.4. Okresný súd neuznal ani ďalšiu námietku žalovaných, že žalobcovia mali právo vyžadovať vykúpenie iba pomernej časti prevádzajúceho podielu v pomere k nimi vlastneného podielu, lebo podľa jeho názoru je predkupné právo každého spoluvlastníka voči tretím osobám absolútne, čo znamená, že každý z nich má právo kúpiť celý prevádzaný podiel, ak si toto právo neuplatnia ostatní spoluvlastníci, a to bez ohľadu na svoju výšku spoluvlastníckeho podielu.

4.1. Krajský súd v Banskej Bystrici na odvolanie žalovaných rozsudkom z 13. decembra 2018, sp. zn. 11Co/161/2018, napadnutý rozsudok okresného súdu zmenil tak, že žalobu zamietol a žalovaným priznal v plnom rozsahu právo na náhradu trov prvostupňového i odvolacieho konania.

4.2. Na rozdiel od okresného súdu považoval procesné podanie žalobcov z 23. októbra 2017 za zmenu žalobného návrhu (nie za spresnenie), o ktorej mal okresný súd podľa ustanovenia § 140 ods. 1 C.s.p. rozhodnúť samostatným procesným rozhodnutím.

4.3. Odvolací súd preto v tomto smere prihliadol na skutočnosť, že žalovaní namietali premlčanie uplatneného nároku. Premlčanie je kvalifikované uplynutie času, v dôsledku ktorého možno nárok odvrátiť námietkou premlčania. Súd sa môže zaoberať vnesenou námietkou premlčania bez toho, aby skúmal samotnú existenciu subjektívneho práva veriteľa. V zmysle § 100 ods. 1 prvej vety Občianskeho zákonníka sa právo premlčí, ak sa nevykonalo v dobe v tomto zákone ustanovenej. Pokiaľ nie je v ďalších ustanoveniach uvedené inak, premlčacia doba je trojročná a plynie odo dňa, keď sa právo mohlo vykonať po prvý raz (§ 101 Občianskeho zákonníka). Premlčujú sa všetky majetkové práva, s výnimkou vlastníckeho práva. Nárok opomenutého podielového spoluvlastníka domáhať sa, aby súd nahradil prejav vôle nadobúdateľa spoluvlastníckeho podielu, je právom majetkovým. V takom prípade platí všeobecná trojročná premlčacia doba (§ 101 Občianskeho zákonníka), ktorá začína plynúť odo dňa, kedy došlo k právnomu úkonu, ktorým predkupné právo oprávneného spoluvlastníka (žalobcov) bolo porušené. Vklad spoluvlastníckeho práva v prospech žalovaných bol povolený dňom 24. augusta 2014, premlčacia doba začala plynúť 25. augusta 2014 a uplynula dňa 25. augusta 2017. Nakoľko žalobcovia návrh, ktorý zodpovedal ustanoveniu § 603 ods. 3 Občianskeho zákonníka a § 229 C.s.p., podali až 23. októbra 2017, t. j. po uplynutí všeobecnej trojročnej premlčacej doby, takže nimi uplatnené právo v čase doručenia žaloby už bolo premlčané.

4.4. Keďže odvolací súd dospel k záveru, že nárok žalobcov je premlčaný, napadnutý rozsudok v zmysle § 388 C.s.p. zmenil tak, že žalobu žalobcov zamietol. V odvolacom konaní v tomto smere aplikoval rovnaké ustanovenie právneho predpisu (§ 100 a § 101 Občianskeho zákonníka), aké aplikoval súd prvej inštancie, ktorý vec, pokiaľ išlo o premlčanie, nesprávne právne posúdil. Zrušenie napadnutého rozhodnutia z dôvodov uvedených v bode 4.2. tohto rozhodnutia by bolo vzhľadom na vnesenú námietku premlčania nehospodárne.

4.5. Ostatnými námietkami žalovaných sa odvolací súd nezaoberal, pretože ich s poukazom na vyššie uvedené závery už nepovažoval za relevantné.

II. Argumentácia dovolateľov a reakcia druhej strany

5. Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podali žalobcovia včas dovolanie z dôvodu nesprávneho právneho posúdenia veci, a to nesprávnou interpretáciou a aplikáciou ustanovenia § 140 ods. 1 C.s.p. v spojitosti s § 140, § 603 ods. 3 a § 100 ods. 1 Občianskeho zákonníka. Namietali, že odvolací súd nesprávne posúdil skutkové okolnosti prípadu, ktoré boli od začiatku súdneho konania jasné a zrozumiteľné, preto ich nebolo treba vôbec meniť a z nich vyplývajúce obidva žalobné návrhy sa bežne používali v súdnej praxi najvyšších súdnych autorít (rozhodnutie, sp. zn. 3Cdo/81/2016, či III. ÚS 445/2016), od ktorej sa odvolací súd odklonil, čím naplnil dovolací dôvod podľa ustanovenia § 421 ods. 1 písm. a/ a c/ C.s.p. Žalobcovia sa totiž od začiatku domáhali, aby im žalovaní ponúkli na predaj spoluvlastnícke podiely, ktoré nadobudli porušením ich predkupného práva. Judikatúra i právna veda pripúšťajú právo súdu modifikovať znenie žalobného petitu podľa znenia zákona, ak je zo žaloby zrejmé, čoho sa žalobcovia domáhajú. Preto navrhli, aby dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

6. Žalovaná navrhla dovolanie žalobcov odmietnuť, pretože ním nebol naplnený žiaden z uplatnených dovolacích dôvodov. Navyiac v medziobdobí od právoplatnosti rozsudku odvolacieho súdu, po doručenie dovolania, pôvodní žalovaní previedli sporný spoluvlastnícky podiel na svoju dcéru (žalovanú), ale z dovolania nie je zrejmé, na základe akého hmotného práva sa žalobcovia voči nej chcú domáhať plnenia; žalovaná už nie je nositeľkou tých práv a povinností, o ktorých sa koná, a teda jej nesvedčí pasívna legitimácia.

III. Rozhodnutie dovolacieho súdu

7. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací po zistení, že dovolanie bolo podané oprávnenou osobou včas a že je prípustné, preskúmal napadnutý rozsudok podľa ustanovení § 438 a nasl. C.s.p. a dospel k záveru, že dovolanie žalobcov je prípustné; ide tu o výber jednej alebo dvoch situácií, namietaných žalobcami, z deviatich možností uvedených § 420 a § 421 ods. 1 C.s.p., a teda či došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces podľa § 420 písm. f/ C.s.p. a či sa odvolací súd nesprávnym právnym posúdením odchyľil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho (ústavného) súdu podľa ustanovenia § 421 ods. 1 písm. a/ C.s.p. alebo nie.

V prípade konkurencie viacerých dovolacích dôvodov z hľadiska ustanovenia § 420 a § 421 C.s.p. dáva dovolací senát najvyššieho súdu prednosť druhému z nich (§ 421 ods. 1 písm. a/ C.s.p.) a po jeho vyriešení venuje sa aj dovolaciemu dôvodu podľa § 420 písm. f/ C.s.p. (porov. 4Cdo/200/2019).

8. Nesprávnym právnym posúdením veci je omyl súdu pri aplikácii (hmotného i procesného) práva na zistený skutkový stav (skutkové zistenie). O chybnú aplikáciu právnych predpisov ide vtedy, ak súd použil iný právny predpis, než ktorý mal správne použiť alebo aplikoval síce správny právny predpis, ale nesprávne ho vyložil, prípadne že zo správnych skutkových zistení vyvodil nesprávne právne závery.

9. Právne posúdenie veci odvolacím súdom je z hľadiska dôvodov žalobcami podaného dovolania nesprávne, pretože na daný prípad aplikoval nepatričné ustanovenie § 140 ods. 1 C.s.p. v spojení s ustanovením § 140, § 603 ods. 3, § 100 ods. 1 a § 101 Občianskeho zákonníka.

10. Podľa ustanovenia § 140 ods. 1 C.s.p. zmena žaloby je návrh, ktorým sa rozširuje uplatnené právo alebo sa uplatňuje iné právo.

Zmenou žaloby je i podstatná zmena alebo doplnenie rozhodujúcich skutočností tvrdených v žalobe (§ 140 ods. 2 C.s.p.).

11. Zmenou žaloby je taký návrh, ktorým sa rozširuje uplatnené právo (kvantitatívna zmena), alebo ktorým sa uplatňuje iné právo (kvalitatívna zmena) alebo podstatná zmena, alebo doplnenie rozhodujúcich skutočností tvrdených v žalobe, teda prípad, ak žalobca síce naďalej žiada rovnaké plnenie (rovnakej kvality a rovnakeho rozsahu), ale na základe iného skutkového stavu veci (skutkového základu veci), než ako ho uviedol v pôvodnej žalobe. Ako vyplynie z ďalšieho, v prejednávanej veci nešlo ani o jednu z uvedených alternatív, podstatných pre záver o zmene žaloby, lebo aj tzv. „novo“ uplatnený nárok žalobcami sa opieral o rovnaké

hmotnoprávne (§ 140 Občianskeho zákonníka) a procesné (§ 229 C.s.p.) ustanovenie, upravujúce ochranu (spolu)vlastníckeho práva žalobcov vo forme predkupného práva v civilnom súdnom konaní.

12. Podľa ustanovenia § 132 ods. 1 C.s.p. v žalobe sa okrem všeobecných náležitostí podania uvedie označenie strán, pravdivé a úplné opísanie rozhodujúcich skutočností, označenie dôkazov na ich preukázanie a žalobný návrh.

13. Žaloba je procesný úkon strany, ktorý treba posudzovať ako každé podanie podľa jeho obsahu (čl. 11 ods. 1 a § 124 ods. 1 C.s.p.). To znamená, že predmetom civilného procesu je procesný nárok, ktorý je tvorený predmetom nároku (petitom) a základom nároku, ktorý tvoria právne významné skutočnosti, na ktorých sa zakladá žalobný návrh a ktoré umožňujú súdu, aby jeho nárok právne kvalifikoval (*iura novit curia*).

14. Samotný procesný predpis v § 132 ods. 1 C.s.p. nestanovuje presnú štruktúru žalobného návrhu; musí byť z neho jasné iba to, čoho sa žalobca domáha a od toho sa potom odvíja všeobecne uznávaný výklad, že žalobný návrh (petit) musí byť úplný, určitý a zrozumiteľný (porov. nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. I. ÚS 192/2015), lebo sú ním určené hranice, v ktorých sa môže súd pri rozhodovaní v priebehu konania pohybovať a ktoré môže prekročiť len za podmienok uvedených v ustanovení § 216 ods. 2 C.s.p. Petit však nemusí byť zreteľne oddelený od ďalších častí žaloby, nemusí mať ani určitú predpísanú formu, iba zo žaloby ako celku musí byť jasné, čo je žiadané. S ohľadom na určitosť petitu ide o to, do akej miery môže súd tento petit modifikovať, teda do akej miery je ním „otrocky“ viazaný, t. j. je povinný navrhovaný petit prevziať. Platí všeobecné pravidlo, že súd musí z hľadiska obsahového petit plne vyčerpať, ale nesmie ho prekročiť, čiže návrhom žalobcu na znenie výroku jeho rozhodnutia nie je viazaný (porov. 5Cdo/254/2009). Pritom musí prihliadať ako k druhu žaloby, tak k typu konania, ďalej i k povahe práva a právneho odvetvia, ktoré sa veci týkajú a k odbornej terminológii. Iba v tomto zmysle treba vykladať aplikáciu dispozičnej zásady o zákaze prekročenia, resp. povinnosti vyčerpania petitu. Súd nie je do najmenšieho detailu viazaný žalobou, resp. jej petitom, ale môže ho modifikovať tak, aby mohol pre žalobcu prisúdiť ním žiadaný nárok, pretože len súd rozhoduje o tom, ako bude formulovaný jeho výrok rozhodnutia, aby vyriešil predmet sporu medzi jeho stranami. Účelom civilného procesu je riešiť spory a prinášať spravodlivosť a nie to, aby sa z neho samotného stal zmysel celého konania.

15. Zo strany odvolacieho súdu tak došlo zjavne k porušeniu práva žalobcov na spravodlivý proces tým, že v rozpore so zmyslom zákonnej úpravy obsahu žalobného návrhu posúdil ich podanie z 23. októbra 2017 ako zmenu žaloby, hoci bolo možné aj o pôvodnom žalobnom návrhu rozhodnúť v tej podobe (hoci aj modifikovanej), ako bol podaný na súd dňa 28. júla 2017, lebo pre to boli splnené rovnaké hmotnoprávne a procesné dôvody uvedené v ustanovení § 140, či § 603 ods. 3 Občianskeho zákonníka v spojení s § 229 C.s.p.

16. Podľa ustanovenia § 140 Občianskeho zákonníka, ak sa spoluvlastnícky podiel prevádza, majú spoluvlastníci predkupné právo, ibaže ide o prevod blízkej osobe (§ 116, § 117). Ak sa spoluvlastníci nedohodnú o výkone predkupného práva, majú právo vykúpiť podiel pomerne podľa veľkosti podielov.

17. Z uvedeného ustanovenia vyplýva, že oprávnený spoluvlastník z predkupného práva má pri porušení povinnosti zo strany zaviazaného spoluvlastníka, okrem iného, nárok domáhať sa voči nadobúdateľovi (tretej osobe), aby mu predaný spoluvlastnícky podiel ponúkol na kúpu za rovnakých podmienok, za ktorých ich kúpil od pôvodného podielového spoluvlastníka; ak nadobúdateľ jeho výzve nevyhoví, má oprávnený spoluvlastník právo domáhať sa na súde žalobou voči nadobúdateľovi, aby bol nahradený prejav vôle nadobúdateľa a žalobe vyhovujúce rozhodnutie súdu nahradí v tomto prípade chýbajúci zmluvný prejav nadobúdateľa na prevod spoluvlastníckeho podielu opomenutému spoluvlastníkovi. V takomto prípade výrok rozsudku by znel: Súd nahrádza prejav vôle žalovaného s uzavretím tejto kúpnej zmluvy (...) s tým, že kúpna zmluva je buď vo výroku rozhodnutia presne špecifikovaná alebo vo výroku

je uvedený odkaz na obsah pripojenej písomne vyhotovenej kúpnej zmluvy, ktorá sa tak stáva súčasťou výroku rozsudku (R 53/1991 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk). Súd teda neukladá žalovanému povinnosť, aby v určitej lehote uzavrel so žalobcom zmluvu, ale z dôvodov hospodárnosti konania priamo nahradzuje jeho súhlasný prejav vôle s uzavretím zmluvy o prevode spoluvlastníckeho podielu. Inak povedané, pokiaľ rozsudok, ktorým sa nahradzuje prejav vôle, nadobúda právoplatnosť, týmto okamihom akoby žalovaný zmluvu podpísal a právoplatnosťou dochádza k jej uzavretiu, čo sa predtým nestalo dobrovoľne; inak rozsudok nemôže byť podkladom pre zápis do katastra nehnuteľností formou záznamu (§ 34 katastrálneho zákona).

18. Preto postup odvolacieho súdu, ktorý považoval zmenenú formuláciu petitu v podaní žalobcov z 23. októbra 2017 za zmenu žalobného návrhu, musí dovolací súd považovať za prísne formalistický, ktorým vnáša prehnané nároky na formuláciu žalobného návrhu (petitu) stranou sporu a ktorý tak nemožno akceptovať, lebo v tomto prípade svojím nesprávnym procesným postupom zabránil žalobcom v reálnom uplatnení (obrane)

ich základných práv na spravodlivý proces (čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru) a na ochranu (spolu)vlastníckeho práva podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 1 dodatkového protokolu k dohovoru. Pokiaľ totiž boli zistené narušené hmotné práva vyplývajúce z ustanovenia § 140 Občianskeho zákonníka, bolo vždy možné rozhodnúť ako o pôvodnom žalobnom návrhu žalobcov, tak aj o „zmenenom“ návrhu s účinkami ku dňu začatia konania na súde podľa ustanovenia § 156 C.s.p., a to sformulovaným petitom súdu tak, aby jeho rozhodnutie bolo aj „vykonateľné“ (viď bod 17).

19. Hmotnoprávne účinky „zmeneného“ návrhu teda zostali zachované ku dňu začatia konania o pôvodnom žalobnom návrhu, a to aj ohľadne plynutia premlčacej lehoty podľa § 100 ods. 2 a § 101 Občianskeho zákonníka a nie až dňom, kedy bol uplatnený „zmenený“ žalobný návrh, o ktorom inak podľa procesného práva mohol rozhodnúť aj odvolací súd.

20. Z uvedeného tak vyplýva, že bol naplnený dovolací dôvod jednak podľa ustanovenia § 420 písm. f/ C.s.p. - dal sa vyvodiť z obsahu dovolania (§ 124 ods. 1 C.s.p.) - a jednak v ustanovení § 421 ods. 1 písm. a/ C.s.p., s poukazom na citované rozhodnutie najvyššieho súdu pod sp. zn. 5Cdo/254/2009 (ale i I. ÚS 192/2015) a uverejnené pod č. 53/1991 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk.

21. S ohľadom na uvedené dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec vrátil tomuto súdu na ďalšie konanie a rozhodnutie (§ 449 ods. 1 a § 450 C.s.p.), v ktorom rozhodne aj o trovách celého konania (§ 453 ods. 3 C.s.p.).

22. V ďalšom priebehu konania bude odvolací súd viazaný nosnými dôvodmi tohto rozhodnutia a prihliadne aj k námietkam žalovanej, uvedeným v jej vyjadrení k dovolaniu žalobcov.

23. Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.